

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 376:613:364.262(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14277451>

**Інтеграція валеологічних підходів у програми інклюзивного навчання для
здобувачів освіти з особливими освітніми потребами**

Штих Ірина Ігорівна

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології,
гуманітарний факультет, кафедра психології, Мукачівський державний
університет, м. Мукачево, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8443-3211>

Долинай Маріанна Іванівна

старший викладач кафедри психології, гуманітарний факультет, кафедра
психології, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-1961-6796>

Дуфинець Василь Андрійович

доктор медичних наук, доцент кафедри психології, гуманітарний факультет,
кафедра психології, Мукачівський державний університет, м. Мукачево,
Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6813-4724>

Прийнято: 19.11.2024 | Опубліковано: 04.12.2024

***Анотація:** Досліджено проблему інтеграції валеологічних підходів у програми інклюзивного навчання, яка є актуальною в умовах сучасних освітніх реформ та соціальних викликів. Установлено, що валеологічні практики сприяють гармонійному фізичному, психологічному та емоційному розвитку*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, проте їх впровадження характеризується низкою бар'єрів. Виявлено основні проблеми, серед яких: недостатнє матеріально-технічне забезпечення, низький рівень підготовки педагогів до використання інноваційних методик, відсутність системної міжсекторальної взаємодії між освітніми, медичними та соціальними структурами.

Метою дослідження є аналіз наявних валеологічних методик, оцінювання їх ефективності та розроблення рекомендацій для покращення інтеграції валеологічних принципів у систему інклюзивного навчання. Застосовано комплексний методологічний підхід, що включав аналіз наукової літератури, проведення опитування серед педагогів п'яти регіонів України, а також надання оцінки ефективності методик за допомогою порівняння отриманих даних із застосуванням кількісних та якісних критеріїв. Проведено аналіз за такими напрямками, як вплив на фізичний, психологічний, емоційний та соціальний розвиток дітей.

У результаті дослідження виявлено, що найбільшу ефективність демонструють адаптивна фізична культура, арт-терапія та командні види діяльності, які сприяють розвитку фізичних, соціальних і творчих навичок. Установлено, що інтерактивні платформи, спрямовані на когнітивний розвиток, використовуються значно рідше через складність їх адаптації до потреб здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Доведено, що найбільший позитивний ефект досягається в разі поєднання методик, які враховують індивідуальні потреби дітей та забезпечують їх всебічну підтримку.

Зроблено висновок, що успішне впровадження валеологічних підходів можливе за умови розв'язання проблем ресурсного забезпечення, підвищення кваліфікації педагогів, створення єдиної нормативно-правової бази та

налагодження міждисциплінарної взаємодії. Рекомендовано розробити програми навчання для педагогів, удосконалити інфраструктуру закладів освіти, а також упровадити фінансові механізми для підтримки інноваційних валеологічних практик.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом довготривалого впливу валеологічних програм на успішність та соціальну адаптацію дітей, розробленням моделей співпраці між освітніми та медичними установами, а також вивченням можливостей інтеграції цифрових технологій для моніторингу стану дітей. Запропоновано продовжити дослідження ефективності комбінованих підходів, які спрямовані на комплексну підтримку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

***Ключові слова:** інклюзивна освіта, валеологічні підходи, фізичний розвиток, психологічне благополуччя, емоційний стан, соціальна адаптація, адаптивна фізична культура, арт-терапія, інноваційні методики, інтерактивні платформи.*

Integration of Valeological Approaches into Inclusive Education Programmes for Students with Special Educational Needs

Iryna Shtykh

PhD in Psychology, Senior Lecturer of the Department of Psychology, Faculty of
Humanities, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-8443-3211>

Marianna Dolynay

Senior Lecturer of the Department of Psychology, Faculty of Humanities,
Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-1961-6796>

Vasyl Dufynets

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor of the Department of
Psychology

Faculty of Humanities, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-6813-4724>

Abstract: *The problem of integrating ideological approaches into inclusive education programmes, relevant in modern educational reforms and social challenges, is investigated. It is established that ideological practices contribute to the harmonious physical, psychological and emotional development of students with special educational needs, but several barriers characterise their implementation. The main problems have been identified, including insufficient material and technical support, low level of teachers' training in innovative methods, and lack of systematic intersectoral interaction between educational, medical and social structures.*

The purpose of the study is to analyse existing ideological methods, evaluate their effectiveness and develop recommendations for improving the integration of ideological principles into the inclusive education system. A comprehensive methodological approach was applied, including an analysis of scientific literature, a survey among teachers in five regions of Ukraine, and an assessment of the effectiveness of the methods by comparing the data obtained using quantitative and qualitative criteria. The analysis was conducted in such areas as the impact on children's physical, psychological, emotional and social development.

The study found that adaptive physical education, art therapy, and team activities that promote the development of physical, social and creative skills are most effective. It has been established that interactive platforms aimed at cognitive development are used much less frequently due to the complexity of their adaptation to students with special educational needs. It is proved that the greatest positive effect is

achieved when combining methods that consider children's individual needs and provide them with comprehensive support.

It is concluded that the successful implementation of ideological approaches is possible provided that the problems of resource provision, professional development of teachers, creation of a unified regulatory framework and establishment of interdisciplinary interaction are solved. It is recommended that training programmes for teachers be developed, the infrastructure of educational institutions improved, and financial mechanisms to support innovative ideological practices be introduced.

Prospects for further research relate to analyzing the long-term impact of wellness programmes on children's academic performance and social adaptation, developing models of cooperation between educational and medical institutions, and studying the possibilities of integrating digital technologies for monitoring children's condition. It is proposed to continue researching the effectiveness of combined approaches aimed at comprehensive support for students with special educational needs.

Keywords: *inclusive education, valeological approaches, physical development, psychological well-being, emotional state, social adaptation, adaptive physical education, art therapy, innovative methods, interactive platforms.*

Постановка проблеми. Інтеграція валеологічних підходів у програми інклюзивного навчання для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами є актуальним завданням, що зумовлене зростанням кількості дітей, які потребують спеціальної освітньої підтримки, а також необхідністю забезпечення умов для їх повноцінного розвитку в освітньому середовищі. Валеологічний підхід передбачає формування стратегії навчання, орієнтованої на збереження та зміцнення фізичного, психічного та емоційного здоров'я дітей, що є особливо важливим для тих, хто зіштовхується з комплексними бар'єрами в навчанні.

Відсутність належної інтеграції валеологічних принципів у сучасні освітні програми обмежує можливості створення інклюзивного середовища, яке би відповідало індивідуальним потребам кожної дитини, сприяло її соціалізації та гармонійному розвитку. Це питання також пов'язане з необхідністю адаптації освітніх програм до міжнародних стандартів інклюзивності, що є важливим практичним завданням для розробників освітньої політики та вчителів.

Наукове завдання полягає в розробленні ефективних методологічних підходів до інтеграції валеології в освітній процес, оцінюванні їх впливу на навчальні результати та психологічне благополуччя дітей. Практичні завдання включають створення рекомендацій для педагогів і програм професійного розвитку, що враховують валеологічні принципи, а також упровадження цих підходів у навчальні плани шкіл та спеціалізованих закладів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтеграція валеологічних підходів у програми інклюзивного навчання для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами є предметом численних наукових досліджень, які охоплюють різні аспекти цієї багатогранної теми.

У роботах І. Григус (І. Grygus) та його співавторів обґрунтовано антропологічний підхід до надання освітніх послуг здобувачам освіти з особливими потребами, акцентуючи увагу на значенні валеології у формуванні здоров'язбережувального середовища. Автори вказують на важливість індивідуалізації підходів до навчання та виховання таких дітей з урахуванням їхніх особливостей розвитку, а також пропонують практичні рекомендації щодо впровадження валеологічних принципів в освітній процес. Цінність цієї роботи полягає в систематизації антропологічних підходів, які враховують специфіку інклюзивного навчання [1].

Алгоритм корекційних і профілактичних заходів, інтегрованих у процес адаптивного фізичного виховання, запропонували С. Савлюк (S. Savliuk) та

колеги, наголошуючи на важливості системного впровадження валеологічних практик для підвищення фізичного та емоційного добробуту здобувачів освіти. У роботі представлено чітку структуру алгоритму, яка включає етапи оцінювання, корекції та моніторингу фізичного стану здобувачів освіти з особливими потребами, що робить дослідження особливо корисним для практиків у сфері інклюзивної освіти [2].

Питання створення здоров'язбережувального середовища в дошкільних та шкільних закладах освіти досліджували Н. Лісневська та С. Хатунцева. Перша з них акцентує увагу на педагогічних умовах, які забезпечують ефективне формування валеологічної культури в дошкільників. У дослідженні наголошено на необхідності впровадження спеціально розроблених програм, що враховують вікові особливості дітей, їхню соціальну адаптацію та підготовку до подальшого навчання [3]. Дослідження С. Хатунцевої та співавторів присвячено забезпеченню безбар'єрного доступу до здоров'язбережувального середовища з акцентом на важливість створення інфраструктурних і педагогічних умов для доступності освіти для дітей з обмеженими можливостями [4].

Аналіз інноваційних стратегій у професійно-педагогічній освіті, представлений О. Дубасенюк, висвітлює необхідність інтеграції валеологічних підходів у систему безперервної освіти. Авторка підкреслює значення професійної підготовки педагогів до роботи зі здобувачами освіти з особливими потребами, акцентуючи увагу на формуванні в них валеологічних компетенцій через спеціалізовані освітні програми [5].

В. Мелаш (V. Melash) та співавтори досліджують методичні аспекти еколого-валеологічного виховання молодших здобувачів освіти з особливими освітніми потребами та пропонують систему інтеграції валеологічних принципів у навчальні програми, спрямовану на розвиток екологічної свідомості та

здорових звичок. У роботі представлено конкретні приклади навчальних модулів і рекомендацій для педагогів [6; 7].

Державну політику в галузі охорони здоров'я аналізують Б. Максимчук та його колеги, підкреслюючи пріоритетність здоров'язбережувальних заходів у стратегії розвитку освіти. Автори вказують на необхідність створення законодавчої та організаційної бази для впровадження валеологічних підходів у загальноосвітні та спеціалізовані заклади [8].

У контексті дошкільної освіти дослідження Н. Мачинської (N. Machynska) та її колег розкривають теоретичні та практичні аспекти валеології як складника системи виховання. У роботі наведено аналіз методів формування валеологічної культури в здобувачів дошкільної освіти, зокрема через інтерактивні методики, що дозволяють закріпити здоров'язбережувальні навички [9].

А. С. Ан (A. S. An) та співавтори пропонують інтегрований соціокультурний, валеологічний та біомедичний підходи до збереження здоров'я. Вони демонструють, як синтез цих напрямів сприяє створенню гармонійної освітньої системи, яка враховує фізичні та емоційні потреби здобувачів освіти з особливими освітніми потребами [10].

Проблематику валеологічної освіти в межах системного підходу розглянуто в роботах Г. Бучківської. Авторка підкреслює важливість розроблення комплексних програм, що поєднують теоретичні знання та практичні вправи, спрямовані на зміцнення здоров'я здобувачів освіти [11].

Д. Норкулов (D. Norkulov) у своєму дослідженні розглядає педагогічну валеологію як базис для формування здоров'язбережувальних компетенцій у здобувачів вищої освіти спеціалізованих освітніх закладів. Автор підкреслює важливість навчання через практичні заняття та інтерактивні методики, що сприяють засвоєнню валеологічних знань [12].

Нейропедагогічні аспекти використання гри як інструмента для реалізації валеологічних цілей у навчанні розкриває С. Ленська, наголошуючи на ефективності ігрових технологій у розширенні валеологічної свідомості дітей через креативні методики викладання [13].

Є. Гурко досліджує впровадження ігрових технологій на уроках природничих дисциплін, які спрямовані на формування валеологічних компетенцій. У роботі запропоновано практичні моделі навчання, які дозволяють зацікавити дітей у формуванні здорових звичок і позитивного ставлення до збереження здоров'я [14].

Таким чином, аналіз праць демонструє широкий спектр досліджень, спрямованих на інтеграцію валеологічних підходів у програми інклюзивного навчання. Ці роботи підкреслюють необхідність подальшого вдосконалення методик, адаптації міжнародного досвіду, розроблення ефективних освітніх програм і практичних рекомендацій для педагогів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значні успіхи у впровадженні валеологічних принципів в інклюзивну освіту, залишаються нерозв'язаними питання адаптації міжнародного досвіду до локальних умов, що стримує ефективність цих підходів в Україні. Вплив валеологічних практик на фізичний, психологічний та емоційний стан здобувачів освіти з особливими освітніми потребами вивчений фрагментарно, а комплексний аналіз відсутній, що обмежує розуміння їх повного потенціалу. Наявні методики інтеграції часто не враховують специфіку інклюзивного навчання, що створює бар'єри для їх впровадження, включаючи низький рівень підготовки педагогів та обмежені ресурси.

Запропоноване дослідження покликано заповнити ці прогалини шляхом аналізу сучасних підходів, розроблення адаптованих методик, оцінювання їх впливу на стан дітей та визначення способів подолання бар'єрів. Це сприятиме

покращенню якості інклюзивної освіти та створенню сприятливого середовища для навчання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – визначення теоретичних основ інтеграції валеологічних підходів у програми інклюзивного навчання для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами та розроблення практичних рекомендацій для їх впровадження з метою забезпечення гармонійного розвитку, збереження здоров'я та сприяння соціальній адаптації дітей в освітньому середовищі.

Завдання статті:

- 1) проаналізувати сучасні підходи до впровадження валеологічних принципів у систему інклюзивної освіти з урахуванням міжнародного досвіду;
- 2) дослідити вплив валеологічних підходів на фізичний, психологічний та емоційний стан здобувачів освіти з особливими освітніми потребами та оцінити ефективність методик їх інтеграції в освітній процес;
- 3) визначити ключові проблеми та бар'єри у впровадженні валеологічних підходів, а також розробити рекомендації для їх подолання, зокрема для педагогів, адміністраторів та політиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція валеологічних принципів у систему інклюзивної освіти є ключовим напрямом у сучасній педагогіці, спрямованим на створення умов для гармонійного розвитку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Валеологічний підхід ставить за мету забезпечення балансу між навчальними досягненнями та фізичним і психологічним благополуччям дитини. Сучасні тенденції в цій галузі включають упровадження комплексних програм, які враховують індивідуальні потреби здобувачів освіти, застосування інноваційних технологій для моніторингу їхнього здоров'я, а також розвиток соціально-емоційного навчання (рис. 1).

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Рис. 1. Сучасні тенденції впровадження валеологічних принципів у систему інклюзивної освіти

Джерело: сформовано авторами на підставі [6; 7]

Під соціально-емоційним навчанням розуміється розвиток у дітей навичок самоконтролю, емпатії та комунікації. Наприклад, у багатьох школах Канади впроваджуються інтерактивні заняття, спрямовані на розпізнавання емоцій і керування стресом, що дозволяє здобувачам освіти краще адаптуватися до освітнього середовища. Своєю чергою використання таких технологій, як мобільні додатки для моніторингу рівня стресу чи фізичної активності, є важливим інструментом для своєчасної підтримки здобувачів освіти [10]. В

Австралії такі інструменти дають змогу вчителям оперативно коригувати навчальні навантаження залежно від стану дітей.

Гейміфікація також є важливим елементом валеологічного підходу. У Фінляндії програма «Активне навчання» використовує інтерактивні завдання з рухливими елементами, що сприяє мотивації дітей до здорового способу життя [15]. Аналогічно в українських школах проводяться експериментальні заняття, які об'єднують фізичні вправи з інтелектуальними завданнями. Окрему увагу слід приділити адаптації освітнього середовища, що включає створення безбар'єрного простору, який дозволяє здобувачам освіти з різними фізичними чи психологічними особливостями комфортно перебувати в закладі освіти. Наприклад, у деяких інклюзивних школах України вже розроблено спеціальні програми для адаптації класів: використання кольорових маркувань, організація зон відпочинку та впровадження гнучких навчальних розкладів. Такі заходи забезпечують не лише комфорт, але й сприяють зниженню рівня стресу та поліпшенню академічних результатів здобувачів освіти. Забезпечення фізичного, психологічного та емоційного здоров'я здобувачів освіти з особливими освітніми потребами є одним із найважливіших завдань сучасної інклюзивної освіти. Валеологічні підходи орієнтовані на створення середовища, яке не лише сприяє розвитку дитини, але й підтримує її гармонійний стан. Вони поєднують традиційні методики, як-от адаптивна фізична культура чи арт-терапія, з інноваційними технологіями, наприклад, інтерактивними платформами чи VR-симуляціями. Це дозволяє забезпечити всебічну підтримку здобувачам освіти і сприяє їх соціальній інтеграції (табл. 1).

Таблиця 1

Методики впливу валеологічних підходів на дітей з особливими освітніми
потребами

Аспект впливу	Методики	Результати та переваги
Фізичне здоров'я	Адаптивна фізкультура, сенсорна інтеграція, терапевтична їзда верхи, лікувальна фізкультура	Покращення моторики, координації рухів, зміцнення м'язів, зменшення ризику гіподинамії
Психологічне благополуччя	Арт-терапія, когнітивно- поведінкова терапія, музикотерапія, VR-тренажери для управління стресом	Зниження рівня тривожності, підвищення самооцінки, розвиток стійкості до стресу
Емоційний стан	Ліплення, малювання, інтерактивні навчальні ігри, терапія сміхом	Стимуляція позитивних емоцій, розвиток творчих здібностей, покращення емоційної регуляції
Соціальна адаптація	Командні спортивні ігри, театральні постановки, спільні творчі проекти.	Покращення комунікаційних навичок, формування довіри та взаємодії
Інтелектуальний розвиток	Спеціалізовані комп'ютерні програми, сенсорна стимуляція, вправи для розвитку уваги	Підвищення когнітивних здібностей, концентрації уваги, покращення пам'яті

Джерело: сформовано авторами на підставі [3; 6; 7; 9; 12; 13]

Адаптивна фізкультура є основою для покращення фізичного стану дітей. В Україні вже реалізуються програми, які включають вправи для зміцнення м'язів і покращення координації рухів. Наприклад, у спеціалізованих центрах вивчають техніки сенсорної інтеграції, що допомагають дітям з аутизмом краще розуміти свої тілесні потреби. Такі підходи дозволяють знизити рівень фізичного виснаження та покращити загальне самопочуття.

Психологічне благополуччя значно покращується через арт-терапію та музикотерапію. У Києві та Львівській області успішно працює програма «Мистецтво без меж», де здобувачі освіти з особливими потребами займаються малюванням та ліпленням. Це допомагає їм не лише виражати свої емоції, але й створювати довірливу атмосферу. У Великій Британії VR-тренажери стали інструментом для навчання дітей управляти своїми емоціями. Такий досвід вартий впровадження й в Україні.

Емоційний стан підтримується через інтерактивні ігри та терапію сміхом. Наприклад, у деяких школах використовуються квести, які поєднують навчання із грою. Ліплення чи створення аплікацій допомагає дітям заспокоїтися та сприяє формуванню позитивного настрою. У Київській області такі заняття стали частиною адаптаційних програм для молодших школярів.

Соціальна адаптація ефективно досягається через участь у спільних творчих проєктах. Театральні постановки, як-от у школах Польщі, дозволяють дітям із різними потребами працювати разом, розвиваючи довіру. Подібні проєкти запроваджуються і в Україні, де діти беруть участь у створенні спектаклів.

Інтелектуальний розвиток здобувачів освіти з особливими потребами стимулюється через використання спеціалізованих програм і сенсорної стимуляції. Логопедичні заняття з інтерактивними елементами допомагають розвивати мовлення [14]. В українських школах активно застосовуються програми, які допомагають дітям із затримкою психічного розвитку (ЗПР) концентрувати увагу через ігрові завдання.

З метою оцінювання ефективності інтеграції валеологічних практик в освітній процес інклюзивних закладів освіти, визначення методик, які користуються найбільшою популярністю, а також їх рівня ефективності та сприйняття дітьми, було проведено опитування серед 50 педагогів п'яти закладів

освіти України (Київська, Львівська, Одеська, Харківська, Чернівецька області) за допомогою Google Forms. Воно складалося з 15 питань, які стосувалися частоти застосування методик, їхнього впливу на дітей, а також труднощів, з якими зіштовхуються педагоги (табл. 2).

Таблиця 2

Результати опитування щодо ефективності інтеграції валеологічних методик

Група методик	Найпопулярніші методики	Частота застосування (у %)	Оцінка ефективності	Сприйняття дітьми
Фізичне здоров'я	Адаптивна фізкультура, рухливі ігри	80	Висока (75% позитивних відгуків)	Більшість дітей позитивно сприймають ці заняття
Психологічне благополуччя	Арт-терапія, когнітивно-поведінкова терапія	65	Висока (70% позитивних змін)	Популярні серед дітей молодшого віку
Емоційний стан	Музикотерапія, терапія сміхом	55	Середня (60% позитивних змін)	Подобається дітям, але не завжди викликає інтерес
Соціальна адаптація	Командні ігри, театральні постановки	50	Висока (70% покращення взаємодії)	Популярні серед підлітків
Інтелектуальний розвиток	Інтерактивні платформи, вправи для уваги	40	Середня (50% позитивних змін)	Подобається лише частині дітей

Джерело: власна розробка авторів

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Аналіз даних опитування свідчить, що адаптивна фізична культура є найбільш поширеною методикою, яку регулярно використовують 80% педагогів. Це пояснюється її універсальністю, легкістю інтеграції в освітній процес та позитивним впливом на фізичний стан здобувачів освіти. Оцінка ефективності в цій категорії є високою (75%), що свідчить про значний внесок у зміцнення координаційних навичок та фізичного здоров'я дітей. Також варто зазначити, що ця методика має велику популярність серед здобувачів освіти, оскільки заняття часто мають ігровий характер.

Методики, спрямовані на психологічне благополуччя, займають друге місце за популярністю серед педагогів (65%). Вони отримали оцінку ефективності на рівні 70%, що вказує на їхню важливу роль у зниженні рівня тривожності здобувачів освіти і формуванні позитивного емоційного стану. Педагоги зазначають, що ці методики особливо ефективні для молодшого шкільного віку, оскільки діти легше залучаються до діяльності, яка сприяє вираженню емоцій.

Музикотерапія та терапія сміхом, які спрямовані на підтримку емоційного стану, демонструють середній рівень застосування (55%) та ефективності (60%). Вони позитивно впливають на настрій дітей, але часто потребують адаптації до індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Варто зазначити, що інтерес до цих методик може знижуватися серед старших дітей, що потребує додаткового підходу до їх залучення.

Методики, спрямовані на соціальну адаптацію, як-от командні ігри чи театральні постановки, отримали оцінку ефективності 70%. Вони довели свою результативність у покращенні взаємодії між здобувачами освіти та формуванні навичок співпраці, однак їх застосування є менш поширеним (50%), що може бути пов'язано з необхідністю значної організаційної роботи з боку педагогів.

Інтерактивні платформи, спрямовані на інтелектуальний розвиток, мають найнижчий рівень використання серед респондентів (40%). Ефективність їх застосування оцінюється на рівні 50%, що свідчить про потенційні переваги для розвитку когнітивних навичок. Проте складність в адаптації цих платформ до потреб дітей може бути бар'єром для їх ширшого впровадження.

Таким чином, результати опитування вказують на високу ефективність фізично-активних та творчих методик, які добре сприймаються здобувачами освіти. Водночас методики, орієнтовані на когнітивний розвиток, потребують подальшої адаптації для підвищення їх результативності. Загалом, комбіноване застосування різних підходів з урахуванням вікових та індивідуальних потреб здобувачів освіти є ключем до забезпечення їхнього гармонійного розвитку.

Впровадження валеологічних підходів у програми інклюзивного навчання зіштовхується з низкою проблем і бар'єрів, які впливають на ефективність реалізації цих практик. Однією з ключових проблем є недостатній рівень ресурсного забезпечення закладів освіти [9]. Відсутність необхідного обладнання, спеціально облаштованих приміщень, а також обмеженість фінансування ускладнюють створення належного валеологічного середовища, яке сприяло б гармонійному розвитку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Іншою вагомою перешкодою є недостатня підготовка педагогічних кадрів до впровадження інноваційних валеологічних практик. Багато вчителів не мають відповідної кваліфікації або практичного досвіду у використанні таких підходів, що обмежує можливості адаптації програм до індивідуальних потреб дітей, знижуючи їх ефективність [3]. Крім того, відсутність систематичних програм професійного розвитку та обмежена кількість навчальних матеріалів ускладнюють підвищення компетентності педагогів у цій сфері.

Значний бар'єр становить також брак міжсекторальної співпраці між освітніми, медичними та соціальними інституціями. Відсутність налагоджених механізмів взаємодії між цими структурами призводить до фрагментарності у підходах до валеологічної підтримки дітей [4]. Це ускладнює створення комплексних програм, які одночасно враховують освітні, фізичні та психологічні аспекти розвитку дитини [16].

Окремим викликом є відсутність єдиної нормативної бази, яка регулює впровадження валеологічних підходів в інклюзивну освіту. Нечіткість законодавчих положень та відсутність стандартів у цій сфері сприяють різночитанням щодо обов'язковості впровадження валеологічних практик [8]. Це створює нерівномірність в їх реалізації в різних закладах освіти і регіонах.

Суспільні стереотипи щодо здобувачів освіти з особливими освітніми потребами також перешкоджають активному впровадженню валеологічних підходів [6]. Часто такі діти зіштовхуються із соціальною ізоляцією або недостатнім розумінням їхніх потреб як з боку однолітків, так і з боку педагогів. Це негативно впливає на їхній емоційний стан і обмежує можливості ефективної інтеграції в освітнє середовище.

Рекомендації щодо інтеграції валеологічних принципів у систему інклюзивної освіти мають ґрунтуватися на чітких цілях, реальних умовах та потребах закладів освіти. Педагогам слід приділяти увагу глибокій адаптації освітніх програм до індивідуальних потреб здобувачів освіти, використовуючи сучасні валеологічні методики, які орієнтовані на підтримку фізичного, емоційного та соціального розвитку. Зокрема, необхідно використовувати комбіновані підходи, які включають елементи фізичної активності, творчості та групової взаємодії. Важливо оцінювати ефективність методик не лише на основі загальних результатів, але й через індивідуальні досягнення здобувачів освіти, створюючи для них комфортні умови без перевантаження.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Адміністрації освітніх закладів слід зосередитися на створенні середовища, яке забезпечує повну інтеграцію валеологічних практик. Це передбачає не лише забезпечення базових матеріальних ресурсів, але й залучення фахівців, здатних працювати з дітьми, що мають особливі потреби. Потрібно розробити системи регулярного моніторингу стану здоров'я здобувачів освіти і впливу на них вибраних методик, що дозволить адаптувати програми до реальних запитів. Адміністраторам необхідно активніше працювати над налагодженням співпраці з медичними та психологічними службами, створюючи міждисциплінарні команди для підтримки здобувачів освіти.

На рівні політичного управління необхідно визнати пріоритетність валеологічного підходу в інклюзивній освіті, закріпивши його через законодавчі акти та стандарти. Це має включати фінансування спеціалізованих програм, підтримку дослідницьких ініціатив і створення освітніх платформ для обміну найкращими практиками між педагогами та адміністраціями шкіл. Важливим завданням також є впровадження системи грантів для закладів, які демонструють інноваційні підходи у впровадженні валеологічних практик, та розроблення програм підтримки малокомплектних шкіл.

Для ефективної реалізації цих рекомендацій необхідна консолідована робота всіх зацікавлених сторін. Такий підхід дозволить не лише підвищити якість освітнього процесу, але й створити рівні умови для всебічного розвитку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Висновки. На основі виконаного дослідження зроблено кілька ключових висновків, що відображають сучасний стан інтеграції валеологічних підходів у систему інклюзивного навчання. Основні проблеми визначено в контексті недостатнього матеріально-технічного забезпечення, низького рівня підготовки педагогічного персоналу та відсутності міжсекторальної взаємодії між освітніми, медичними й соціальними інституціями. Також виявлено

нерівномірність у впровадженні валеологічних практик через відсутність єдиних стандартів та нормативно-правової бази.

Результати аналізу свідчать про високий потенціал валеологічних методик у покращенні фізичного, психологічного та емоційного стану здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, однак їх ефективність залежить від адаптації до конкретних умов освітнього закладу. Найбільшу продуктивність демонструють методики, які орієнтовані на фізичну активність і творчий розвиток, тоді як інтерактивні платформи для когнітивного розвитку поки що є недостатньо поширеними.

Рекомендації включають необхідність розроблення програм професійного розвитку педагогів, удосконалення інфраструктури закладів освіти, а також створення нормативних документів, які закріплюють валеологічний підхід як обов'язковий компонент освітніх програм. Політикам рекомендується розширити фінансування інноваційних проєктів у сфері інклюзивної освіти, запровадити систему грантів для закладів, що впроваджують передові валеологічні практики, та сприяти популяризації цих підходів у суспільстві.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні інноваційних методик, як-от використання технологій штучного інтелекту для моніторингу фізичного та психологічного стану дітей, а також у розробленні інтеграційних моделей міжосвітньої та соціально-медичної підтримки. Крім того, доцільним є проведення довготривалих експериментів для оцінювання впливу комбінованих валеологічних програм на успішність та соціальну адаптацію здобувачів освіти з різними освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Grygus I., Nagorna O., Nogas A., Zukow W. Anthropological providing educational services to children with special educational needs. *Journal of Human*

Sport and Exercise. 2019. Vol. 14(4proc). P. 852–866. URL: <https://doi.org/10.14198/jhse.2019.14.Proc4.48> (date of access: 30.09.2024).

2. Savliuk S., Kashuba V., Romanova V., Afanasiev S., Goncharova N., Grygus I., Gotowski R., Vypasniak I., Panchuk A. Implementation of the Algorithm for Corrective and Preventive Measures in the Process of Adaptive Physical Education of Pupils with Special Needs. *Teoriâ ta Metodika Fîzičnogo Vihovannâ*. 2020. Vol. 20(1). P. 4–11. URL: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.1.01> (date of access: 30.09.2024).

3. Лісневська Н. В. Педагогічні умови створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2018. № 82(1). С. 68–75.

4. Хатунцева С., Глазкова І., Ляхова І. Забезпечення безбар'єрного доступу до здоров'язбережувального освітнього середовища. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2023. № 1. С. 410–418. URL: <https://doi.org/10.31494/2412-9208-2023-1-1-410-418> (дата звернення: 30.09.2024).

5. Дубасенюк О. А. Інноваційні стратегії у професійно-педагогічній освіті. In: *Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В., Морська Л.І. ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. С. 140–152. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/35843/> (дата звернення: 30.09.2024).*

6. Melash V., Varenychenko A., Voznyuk O. Methodical aspects of ecological and valeological education of junior schoolchildren with special educational needs. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2022. Vol. 2(109). P. 78–94. URL: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.2\(109\).2022.78-94](https://doi.org/10.35433/pedagogy.2(109).2022.78-94) (date of access: 30.09.2024).

7. Мелаш В. Д., Варениченко А. Б., Вознюк О. В. Методичні аспекти еколого-валеологічного виховання молодших школярів із особливими освітніми потребами. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2022. № 109. С. 78–94. URL: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.2\(109\).2022.78-94](https://doi.org/10.35433/pedagogy.2(109).2022.78-94) (дата звернення: 30.09.2024).

8. Максимчук Б. А., Лисюк С. П., Вишнівська Н. В., Шапаренко І. Є., Мироненко С. Г., Лисогор Л. П., Сергеева В. Ф. Забезпечення пріоритетності охорони здоров'я в діяльності держави. *Науковий часопис Національного пед. Універс. ім. М. П. Драгоманова. Серія 15: Наук.-пед. проблеми фіз. культури (фізична культура і спорт)*. 2021. № 3(133). С. 73–80. URL: <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/362> (дата звернення: 30.09.2024).

9. Theoretical and Practical Aspects of Valeology – the Constituents of the System of Preschool Education / N. Machynska et al. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Vol. 13, no. 1. P. 447–461. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/381> (date of access: 03.09.2024).

10. An S. A., et al. An Integrated Sociocultural, Valeological, and Biomedical Approach to Human Health. In: *International Scientific and Practical Conference on Education, Health and Human Wellbeing (ICEDER 2019)*. Atlantis Press, 2020. P. 432–436. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/iceder-19/125932718> (date of access: 30.09.2024).

11. Проблеми валеологічної освіти в рамках системного підходу / Г. В. Бучківська, І. І. Демченко, І. В. Бабій, А. С. Нікітенко, М. М. Балух, Н. В. Наливайко, І. А. Максимчук, Б. А. Максимчук. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* :

зб. наук. праць / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 5 (125). С. 35-43. DOI: 10.31392/NPU-nc.series.15.2020.5(125).06

12. Norkulov D. Pedagogical Valeology in the Educational Process of Students Secondary Specialized Educational Institution. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*. 2019. Vol. 7. No. 12. P. 1–12. URL: <http://surl.li/agmwsg> (date of access: 30.09.2024).

13. Neuropedagogical and psychological aspects of play / S. Lenska et al. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. Vol. 13, No. 4. P. 104–121. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/13.4/378>.

14. Гурко Є. Ю. Реалізація ігрових технологій на уроках природничих дисциплін. *Адаптаційні можливості дітей та молоді: збірник наукових праць XV Міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 19–20 вересня 2024 р.). Одеса: Університет Ушинського, 2024. С. 325–329. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/20734> (дата звернення: 30.09.2024).

15. Kimonen E., Nevalainen R., Schoen L. Active learning for educational change: Finnish students and teachers as active learners. In: *Reforming Teaching and Teacher Education*. Brill. 2017. P. 225-252. (date of access: 30.09.2024).

16. Azizova F., Khamraeva F. Valeological Culture as a Component of the Educational Process in the Formation of a Healthy Lifestyle. *Journal of Education and Scientific Medicine*. 2022. Vol. 1. P. 102–104. URL: <https://journals.tma.uz/index.php/jesm/article/view/310/294> (date of access: 30.09.2024).